

The impact of changes in financial reporting regulation on financial accounting method choice

Citation for published version (APA):

Mertens, G. M. H. (1997). *The impact of changes in financial reporting regulation on financial accounting method choice*. [Doctoral Thesis, Maastricht University]. Universiteit Maastricht. <https://doi.org/10.26481/dis.19970306gm>

Document status and date:

Published: 01/01/1997

DOI:

[10.26481/dis.19970306gm](https://doi.org/10.26481/dis.19970306gm)

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Download date: 13 Sep. 2024

Dutch Summary (samenvatting)

Wet- en regelgeving zijn in Nederland in de afgelopen decennia fors uitgebreid en beïnvloeden thans in sterke mate de praktijk van externe verslaggeving. Zo is wettelijk bepaald welke ondernemingen financiële informatie openbaar dienen te maken, welke informatie moet worden verstrekt en met welke frequentie. In deze dissertatie is getracht de invloed van een tweetal specifieke wetten op de praktijk van externe verslaggeving in Nederland empirisch te bepalen, te weten (1) de Wet op de Jaarrekening van Onderneming (1971) en (2) de vierde EEG-Richtlijn (geïncorporeerd in Titel 8, 1984). Het onderzoeksthema van deze dissertatie is of en in welke mate de *keuze van verslaggevingsregels* door ondernemingen is beïnvloed door de implementatie van deze twee wetten op het terrein van de externe verslaggeving. De keuze van verslaggevingsregels behelst de selectie van waarderings- en presentatiegrondslagen door een onderneming uit de voor externe verslaggeving beschikbare totale verzameling van waarderings- en presentatiegrondslagen. Op drieërlei wijzen is getracht een bijdrage te leveren aan de bestaande economische literatuur op het gebied van externe verslaggeving. In de eerste plaats door middel van een empirische analyse en evaluatie van de regulering van externe verslaggeving. In de tweede plaats door het toetsen van een tweetal alternatieve (economische) theorieën met als doel een bijdrage te leveren aan de verdere ontwikkeling van een positieve (verklarende) theorie voor de keuze van verslaggevingsregels. In de derde plaats door gebruik te maken van twee verschillende onderzoeksmethoden teneinde hetzelfde fenomeen empirisch te toetsen en inzicht te krijgen in de gevolgde methoden.

Deze dissertatie hanteert een tweetal reeds gememoreerde onderzoeksmethoden die in de empirische literatuur wordt gesuggereerd om veranderingen in de externe financiële verslaggeving van ondernemingen vast te stellen:

(1) De eerste methode omvat het direct observeren van veranderingen in toegepaste waarderings- en presentatiegrondslagen (stelselwijzigingen): het opsporen en/of registreren van het aantal, de aard en de invloed van de wijzigingen op het vermogen en/of het resultaat.

(2) De tweede methode betreft het observeren van tijdreeksen van 'accounting accruals': het meten van de veranderingen in omvang en variabiliteit van *accruals*.

Door het toepassen van twee alternatieve onderzoeksmethoden is het mogelijk zowel de resultaten als ook de methoden te evalueren.

In hoofdstuk 1 is een economische theorie geïntroduceerd die het gedrag van ondernemingen op het terrein van de externe financiële verslaggeving verklaart. Het onderzoek naar de effecten van regulering richt zich op de aanbodzijde van de markt voor financiële informatie. Relevante economische theorieën bestuderen de

rol van financiële informatie in economische verbanden en contracten, met name die tussen agenten (de ondernemingsleiding) en hun principalen (de aandeelhouders). Daarbij wordt tevens aandacht besteed aan de 'contracting cost' theorie. Deze theorie tracht bestaande (impliciete en expliciete) contracten en de hierop gebaseerde keuze van verslaggevingsregels mede te verklaren. Financiële informatie wordt hierbij beschouwd als een economisch goed. Het verstrekken hiervan gaat gepaard met kosten. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen een tweetal perspectieven, te weten 'efficient contracting' en 'opportunistic behaviour'. In het eerste geval kiest de ondernemingsleiding zodanig uit de tot haar beschikking staande verzameling van verslaggevingsregels ('accepted set') dat daarmee de welvaart van alle contractpartijen (en dus de waarde van de onderneming) wordt gemaximaliseerd. Wijzigingen binnen deze *accepted set* van verslaggevingsregels vormen aldus de weerslag van aanpassingen aan veranderende externe omstandigheden van de onderneming, die hiermee tracht haar maximale waarde te waarborgen. In het tweede geval wordt er expliciet van uitgegaan dat de ondernemingsleiding eigen belang nastreeft. Hier wordt verondersteld dat de ondernemingsleiding aanpassingen binnen de *accepted set* van verslaggevingsregels doorvoert om zodoende haar eigen welvaart te vergroten. Dit kan maar hoeft niet altijd ten koste te gaan van de welvaart van de andere contractpartijen. Beide theoretische perspectieven zijn in het empirische deel van deze studie nader uitgewerkt en getoetst. (Additionele) wet- en regelgeving kunnen leiden tot aanpassingen van reeds bestaande en tevens toekomstige contracten, onder andere omdat zij restricties van de *accepted set* van verslaggevingsregels tot gevolg kunnen hebben. De mate van restrictie hangt af van de inhoud van de wet- en regelgeving, maar is tevens afhankelijk van ondernemingsspecifieke kenmerken en omstandigheden. Vanuit het perspectief van *efficient contracting* kan dit tot suboptimale contracten leiden, met als gevolg verminderde efficiency. Daar staat tegenover dat wet- en regelgevende instanties bestaande of nieuw te implementeren wet- en regelgeving rechtvaardigen vanuit de gedachte dat de bestaande vrijheid binnen de *accepted set* van verslaggevingsregels te groot is. Het reeds gememoreerde *opportunistic behaviour* perspectief sluit hierbij aan. (Additionele) wet- en regelgeving kunnen alleen dan effectief zijn als dergelijk opportunistisch gedrag kan worden ingeperkt. In deze dissertatie worden de effecten van wetgeving geanalyseerd in het kader van deze beide perspectieven.

Reeds eerder is in de Nederlandse literatuur aandacht besteed aan de inhoud van de (destijds) nieuwe wettelijke bepalingen. Onder meer werden de politieke en maatschappelijke achtergronden beschreven van met name de invoering van de WJO in 1971 en de vermeende effecten, voor zover die al verondersteld werden. Echter, nauwelijks is aandacht besteed aan onderzoek naar de werkelijke effecten op externe financiële verslaggeving van ondernemingen welke teweeg zijn gebracht

door deze wetgeving. De steeds weer terugkerende suggestie dat de WJO slechts een codificatie was van de reeds door ondernemingen toegepaste externe verslaggeving is nooit empirisch getoetst. Hoofdstuk 2 en de daarbij behorende appendices vormen de basis voor zowel de conceptuele als empirische analyse van deze dissertatie. Ten gevolge van de invoering van de WJO werden jaarrekeningen van de ondernemingen, welke onder het toenmalige regime van deze wet vielen, met ingang van het boekjaar 1971 voor het eerst onderworpen aan de nieuwe wettelijke vereisten. Alhoewel reeds sinds 1928 een artikel van kracht was voor de opstelling en publikatie van de jaarrekening (artikel 42c wetboek van Koophandel), kan worden gesteld dat de introductie van de WJO een belangrijke verandering teweeg heeft gebracht in het regulerende kader van de externe verslaggeving van ondernemingen in ons land. Dertien jaar later werden ondernemingen andermaal geconfronteerd met veranderende wettelijke bepalingen. Het betrof dit maal de implementatie van de vierde EEG-richtlijn in de Nederlandse wetgeving (Titel 8). De eisen met betrekking tot inhoud en opstelling van het jaarverslag werden verder aangescherpt met als doel Europese harmonisatie op het terrein van externe financiële verslaggeving te bewerkstelligen. In het tweede deel van hoofdstuk 2 worden de onderzoeksvragen ('*research questions*') gepresenteerd, welke zijn gebaseerd op de analyse van de inhoud van beide wetten. Deze vormen de basis voor het empirische deel van deze dissertatie, te weten hoofdstuk 3 en 4. Voor de feitelijke toetsing van de hypothesen is gebruik gemaakt van een drietal verschillende datasets. Het betreft in alle gevallen jaarrekeninginformatie van Nederlandse naamloze vennootschappen, die gedurende de onderzochte periode genoteerd waren aan de Amsterdamse effectenbeurs. Uitgezonderd zijn banken en financiële instellingen omdat zij onder een afwijkend wettelijk regime vallen. De eerste set, bestaande uit de jaarrekeninginformatie van 64 NV's over de periode 1965 tot 1976, is gebruikt om hypothesen te toetsen betreffende de invloed van de WJO. Deze set bevat zowel tijdreeksen van stelselwijzingen (wijzigingen in waarderings- en presentatiegrondslagen) als tijdreeksen van *accruals*, winsten en kasstromen. Voor de toetsing van hypothesen die betrekking hebben op de implementatie van de vierde EEG-richtlijn is gebruik gemaakt van een tweetal verschillende datasets. Een set bestaat uit alle stelselwijzingen van 107 beursgenoteerde NV's in de periode 1977-1986. Deze dataset is afkomstig van Hoogendoorn (1990). De andere set bevat informatie over *accruals* van 1975 tot 1990 en is afkomstig van de CBS NV-beursstatistieken.

In hoofdstuk drie worden de resultaten gepresenteerd van de empirische analyse gebaseerd op de eerste onderzoeksmethode; de observatie van wijzigingen in de toegepaste waarderings- en presentatiegrondslagen (stelselwijzigingen). De analyse omvat informatie over het aantal, de aard en de invloed van wijzigingen in de

toegepaste waarderings- en presentatiegrondslagen van ondernemingen, welke zijn doorgevoerd in periode voor en na de implementatie van de WJO en Titel 8. De resultaten wijzen uit dat in 1971 en 1984 een significante toename van het aantal wijzigingen heeft plaatsgevonden. Het merendeel van deze wijzigingen heeft betrekking op wijzigingen in presentatiegrondslagen (*disclosure rules*). Het aantal wijzigingen dat invloed heeft op vermogen en/of resultaat is in de perioden na 1971 en 1984 niet significant toegenomen in vergelijking met de beide perioden hieraan voorafgaand. De algemene conclusie is dat ondernemingen met name tijdens de implementatie van beide wetgevingen intensiever gebruik hebben gemaakt van stelselwijzigingen. Bij de analyse van de WJO blijkt evenwel dat het aantal en de invloed van wijzigingen met een invloed op het vermogen en/of resultaat na 1971 wel significant is toegenomen. Verder zijn er meer wijzigingen met een positief effect op het vermogen en resultaat waargenomen dan wijzigingen met een negatief effect op het vermogen en/of resultaat. De resultaten in het geval van Titel 8 wijzen uit dat het effect van de wetgeving op de omvang en de invloed van stelselwijzigingen minder is in vergelijking tot de WJO. Het aantal en de invloed van de wijzigingen na 1984 is niet toegenomen vergeleken met de periode ervoor. Ook de richting van de invloed op het vermogen en/of resultaat (positief/negatief) veranderde niet significant. Significante resultaten leveren de analyse van ondernemingskenmerken op. Hieruit blijkt dat: (1) grote ondernemingen relatief meer wijzigingen doorvoerden die invloed hebben op het vermogen en/of resultaat dan middelgrote of kleine ondernemingen, maar dat de effecten van de implementatie van de wetgeving op het externe verslaggevingsgedrag van kleine en middelgrote ondernemingen groter zijn (sterkere toename van het totale aantal wijzigingen na 1971 en 1984); (2) de effecten van implementatie van de wetgeving op het externe verslaggevingsgedrag van ondernemingen met een hogere vreemd/eigen vermogen ratio groter zijn (significante toename van het aantal wijzigingen met invloed op het vermogen en/of resultaat na implementatie) in vergelijking met ondernemingen met een lagere vreemd/eigen vermogen ratio; (3) de effecten van implementatie van de wetgeving op het externe verslaggevingsgedrag van ondernemingen blijken te verschillen per bedrijfstak.

In hoofdstuk vier wordt de empirische analyse voortgezet door gebruik te maken van de tweede onderzoeksmethode: observatie van de tijdreeksen van *accruals*, waarbij de winsten en kasstromen nader worden bestudeerd. Hierbij zijn met name wijzigingen in het niveau (*level*) als veranderingen in de variabiliteit van *accruals* van belang. *Accruals* zijn gedefinieerd als het verschil tussen de winst van een onderneming en de kasstroom uit operationele activiteiten. Anders gezegd, *accruals* vormen het resultaat van de boekhoudkundige vertaalslag van kasstromen (uit operationele activiteiten) naar de uiteindelijk gerapporteerde nettowinst. Een

belangrijk onderscheid dient te worden gemaakt tussen 'nondiscretionary' (niet discretionaire) en 'discretionary' (discretionaire) *accruals*. De eerste categorie omvat *accruals* die niet of slechts op lange termijn beïnvloedbaar zijn door de ondernemingsleiding. De tweede categorie omvat *accruals* die wel beïnvloedbaar zijn door de ondernemingsleiding. Zij worden mede bepaald door de mate van vrijheid (discretie) die de ondernemingsleiding heeft bij het bepalen van het financiële resultaat. Deze discretie kan door de ondernemingsleiding worden aangewend om de te rapporteren winst te verhogen c.q. te verlagen. Indien dit bewust gebeurt is er sprake van 'earnings management'. Verwacht wordt dat de invoering van additionele wetgeving zal leiden tot een toename van de *nondiscretionary accruals*. Dit zal leiden tot een hoger niveau alsmede een lagere variabiliteit van de totale *accruals* en dientengevolge een hogere variabiliteit van de winsten. Aldus kan worden verwacht dat winstegaliserende ('income smoothing'), als een specieke vorm van *earnings management*, wordt bemoeilijkt door additionele wetgeving. Teneinde *accruals* vast te stellen zijn een tweetal methoden gebruikt. Bij de eerste methode wordt uitgegaan van de totale *accruals*. Een wijziging van de totale *accruals* in 1971 en 1984 vergeleken met de voorgaande jaren is toe te schrijven aan een verandering in de *nondiscretionary accruals*. De resultaten wijzen uit dat (1) het niveau van de totale *accruals* significant toenam (met name in 1971 en 1984), (2) de variabiliteit van de totale *accruals* na 1971 wel, maar na 1984 niet afnam en (3) de variabiliteit van winsten is toegenomen. Bij de tweede methode om het effect van wetgeving op de *accruals* te bepalen is gebruik gemaakt van een regressiemodel. Hierbij worden de totale *accruals* opgesplitst in *discretionary* en *nondiscretionary accruals*, waardoor het effect van de wetgeving beter is te bepalen. De dummy-variabele 'wetgeving', die de effecten van de WJO en Titel 8 in het regressiemodel vertegenwoordigt, is in beide gevallen significant en negatief. Dit laatste duidt er op dat *nondiscretionary accruals* na 1971 en 1984 zijn toegenomen. Tevens blijkt uit de resultaten dat de variabiliteit van *discretionary accruals* toeneemt na de implementatie van de beide wetten, hetgeen duidt op een inperking van de keuzemogelijkheden c.q. wijzigingsmogelijkheden van de toe te passen waarderings- en presentatie-grondslagen door ondernemingen. De analyse levert ook verschillen op tussen de effecten van de WJO en Titel 8. Ten eerste is de toename van het niveau van de totale *accruals* in het geval van Titel 8 alleen significant in 1984, maar niet in de jaren daarna. Ten tweede is de toename van de variabiliteit van *discretionary accruals* alleen significant in het geval van de WJO. Tenslotte is ook bij de tweede onderzoeksmethode nagegaan of de invloed van de wetgeving mede afhankelijk is van ondernemingskenmerken. Hieruit bleek evenals in hoofdstuk drie, dat de ondernemingsomvang, de verhouding vreemd/eigen vermogen en de bedrijfstak van invloed zijn op het niveau en de variabiliteit van *discretionary* en *nondiscretionary accruals* alsmede de variabiliteit van gerapporteerde winsten.